

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Annvæ Literæ Provinciæ Aqvitaniæ Societatis Iesv Anni 1606.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69662](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69662)

ANNVÆ LITERÆ
PROVINCIAE AQVITANIÆ

Anni 1606.

Scios omnino trecenos vno minus & altero, vnden is sedibus distributos præceps hic annus numeravit. In Burdigalensi collegio septuaginta tres: in ijs septem supra viginti sacerdotes, è quibus duo subtiliorem illam Theologiam, tertius sacras literas, quartus quæstiones de iure conscientia, tres Philosophica, vnus Mathematica, Græcam alius linguam profitentur. Sex è magistris humanioribus studijs iuuentutem imbuunt. Seni ac deni Theologicum, deni quaterni Philosophicum studium excurrunt. Reliqui domestici operis administri. In Tolosano, vno minus quinquageni. Ex his vnde viceni Sacerdotes, è quorum numero duo Scholasticam Theologiam, alius causas ad conscientiam pertinentes, duo Philosophiam, Græcam eloquentiam vnus docet. Ex ijs qui Sacerdotes non sunt, suauioribus Musis illustrandis sex nauant operam. Duo conscientia casibus ediscendis, vnde cim Philosophia studijs occupantur. Cæteri familiaris negotij adiutores. In Mauriacensi collegio septeni, Sacerdotes quatuor, quorum vnus cū duobus Fratribus, minorib. disciplinis pueros instruit. Reliquus est vnus Coadiutor. In Ruthenensi, viginti Sacerdotes octo. E Professorib. vnus Philosophia, humaniorib. literis quinq; inuigilat, Scholaris vnus

Y 4

è diu-

è diutino morbo conualefcens, quinque operum adiutores. In Aufcitano, vnde viginti. Sacerdotes feptem, è quibus vnus Philofophiæ præft, Humanitatis magiftri quinque. Veteranus magifter à valetudine nondum integer. Cœteri rem curant familiarem. In Aginnenfi fe decim, Sacerdotes feptem, è quibus vnus Philofophiâ; Magiftri quinque, humanioribus artibus adolefcetes erudiunt, quatuor rem domesticam adminiftrant. In Petrochorenfi vnus vltra viginti, Sacerdotes nouem, quorum vnus Philofophiam docet, Humanitatis Profeffores quinque. Auditores Rhetoricæ duo, quinq; Adiutores. In Lemouiceni bini ac viceni. Sacerdotes octo, manfuetioris doctri-næ magiftri quinque, difcipuli Rhetoricæ quatuor, quinque laborum adminiftri. In Cadurceni fe decim, Sacerdotes feptem: amœnioribus literis præfecti quinque, Domefiicis miniſterijs intenti quatuor. In Reſidentia Pictauieni ſex: Sacerdotes quatuor, adiutores duo. In Domo Probationis Tolofanâ quadraginta nouem. Sacerdotes quatuor: quorum duo tertium Probationis annum peragunt, Duo fratres Veterani. Cœteri Nouitij. In Societatem admiſſi quini ac triceni, iacturam duorum qui iam vixere, affatim reſarferunt.

COLLEGIVM BVR-
digalenſe.

ITerum hoc anno ineunte Auguſto graſſabundus peſtilentiæ morbus Scholas occluſit. Cœteri aliò atq; aliò diffluentibus, ſubſtitere domi quatuordecim,

decim, & Burdigalensib. fuere auxilio pariter ac cō-
 filio, quā confefsiones excipiendo, quā quot Do-
 minicis conciones habendo: nullus tamen eorum,
 quæ Deo sint gratiæ, pestilentem afflatum haufit.
 Nihilo sane minorem diuini numinis præsentiam
 experti, qui eluso Burdigalensi periculo in oppi-
 dum quod à S. Macario nomen habet, numero plu-
 rimi euolarant: In illud enim cum ferale contagium
 irrepfisset eo planè temporis, quo vindemiæ in ma-
 nibus, atque adeo decumanam sortem ad centum
 ferme capita colligentibus Operis nostri præfessent,
 Deo duce & auspice factum est, vt à tabo & lue il-
 læsi omnes illibatique permanferint. Obijt omnino
 vnus febre nunquam remittente correptus, P. Ray-
 mondus Verderius, qui exactis in Societate annis
 tribus vltra viginti, cum & Minister annis pluribus,
 & Procurator, Magisterque Nouitiõrum plusculis
 extitiffet, ac diu in Macariensi oppido res Prioratus
 nostri curaffet, magno relicto fui defiderio in me-
 liorem cœli familiam cooptandus ereptus est fuis,
 Vir vere pius, & fingulari prorsus animi demif-
 fione eximius: ita comis ac benignus, omnes
 vt eum cum domestici, tum extrarij Bonum Pa-
 trem vulgo appellarent, funus ipsius quasi commu-
 nis parentis oppidani mœsti atque atrati profequu-
 ti sunt, non plebeij modo, sed totius loci capita,
 Magistratus, Iudex, Sacerdotes externi, qui
 etiam pro Defunctis fundi solitas exequiales pre-
 ces solenni pompa non sine lachrymis ei decanta-
 runt.

Pater iste ex suo solenni de nostrorum salute mi-
 re anxius ac sollicitus, ingruente iam lue, &
 Y 5 minimo

minimo minus adoriēte, cernuus in faciem, genib.
prouolutus, ardenti & humili cordis affectu diuina
clementiæ supplicauerat, vt quod cœteros no-
stros maneret exitium, in suum vnus caput con-
uersum ferret, dixit, agrotauit, obiit, reliquis nihilo
peius affectis, quam pio Patris desiderio.

Quidam truculentæ, aiebat, aspectu belluæ ter-
reri solitus, & sanguineis maculis toto corpore ter-
dari, nonnunquam etiam sensuum vsu destitui, in-
terdum oppresso per vim gutture tantum non suf-
focari, quidquid contra parentes & amici conaren-
tur, purgata ritè conscientia, affixisque domestico
parieti paschalis (vt vocant) cerei orbiculis, omni
prorsus molestia & angore liberatus est.

Hæreticus eò vsque obstinatus, vt de capite mal-
let quàm de hæresi dimicare, concionatoris ramen
nostri & oratione, & ratione conuictus manum de-
dit. Triginta alij partim Caluinum, partim Luth-
erum eiurarunt. In his Anglus iuuenis perspicacis
ingenij, qui cum in officina patris, vbi varij co-
dices boni, mali, promercales prostabant, promi-
scue, vt fit, hos & illos reuolueret, incidit in Catho-
licos authores, quorum lectione blande pellectus
veræ religionis amore sensim tangi cœpit, & verò
vt eam libere profiteretur, relicto lare domestico,
in salutatis parentibus, patrio solo valere iussit,
Burdegalam quàm mox appulit, tam mox apud
nos veniens, voti compos euasit, iamque tum
pietatis, tum doctrinæ egregium sanè præbet do-
cumentum.

Adolescens ingenuus, sed à puero hæreticus,
nobis

nobis se tamen superioribus annis, vbi primum ludum aperuiffemus, ignaris parentibus informandum tradiderat, is fimul audit Magistrum, ipfo primo fabbato ab ingreffu de re Christiana pro more nostro differentem, fubitò in lachrymas ire cœpit, magoque veræ religionis amore vehementius rapi, cum vero fub finem Catecheseos difcipulis ijs, qui nondum sacræ Synaxeos participes extitiffent, Magifter moram indixiffet, fiftit fe ifte licet grandior medius in grege puerorum, mox rogatus cur tantam Dei munificentiam in id ætatis distuliffet, oculis fungens vice linguæ, in fletum erupit cum fingultu: cumque vrgeretur, quorfum illa lachrymæ? an non res digna omni lachryma, fubdit ipfe, tamdiu veræ religionis expertem tanto Dei munere, quâ tum est quod dicitis, misere caruiffet? nam, vt fatear quod res est, hæreticus ego, è parentibus hæreticis: imo equidem non amplius hæreticus, fed iuuante Deo, cum primum licuerit, ex animo & bona fide Catholicus. Edoctus fynceram fidem post dies aliquot hærefim abiurauit. Hac quamquam in præfentem annum non inciderint, altius tamen repetere libuit, quòd annuas superiores, nescio quo fato, res effugerit. Idem porrò pius adolescens hoc demum anno in patrium solum à parentibus, qui iam eum ad nos itare acceperant, accerfitus, nihil potius habuit, quàm vt bene paratus à fpiritualibus armis, & fuam fidem propugnaret, & illorum perfidiam acrius impugnaret, pergit ergo fretus fiducia retrahendæ familiæ à naufragio: domum appellit nocte intempefta, eo forte

eo fortè die, quo carniū esus Christianis legibus
interdicitur : has ei cum Pater præteritorum non
plenè conscius per aduentorias delicias propinaret,
hesternas ille causari, ac subrancidas : iubei e Pater
recentes : ille queri stomachum ex labore, melius
sapere ad suum palatum bellaria quædam leuioris
saliuæ : hîc nescio quid odoratus homo suspicax,
subamarè, tuam tibi scilicet, inquit, si hæc gusta-
ueris, virgis vrent pelliculam præclari illi, tui Iesu-
tæ, bellè mones, mi pater, ait hîc iuuenis, per risum
& iocum, præclare mecum agitur, quod monitu
tuo re adhuc integra temporique meminerim.
Proximo die de iussu patris vocatus minister ado-
lescentis constantiam quaqua versum agit, nihilo
tamen magis peragit, quam si nihil ageret, præstò
sunt duo de consanguineis vir, & vxor, qui partim
argutijs, partim illicijs, & blandimentis adolef-
centem irretiant : at enim ille declinato vulnere
suos istos gloriosos milites adeo versat in omnem
angulum, vt redacti ad incitas vterque coniux,
nihil propiùs habuerint, quam secum inuicem iam
relictò cognato pugnam ciere; eoque demum in-
ter ambos & coniuges & hæreticos altercando
ventum est, vt vir vxoris audaciæ, quippe quæ
lauream suis sibi clamoribus spondidisset, non
amplius patiens, mutato medio, formaque syllo-
gismi directâ in FERIO, à verbis ad verbera coactus
ierit, & quamquam eiulanti muliebriter impactò
pugno caput abundè commitigarit, quid moror?
patrem inter & filium pugnatum tamdiu, dum v-
trinque spes fuit alterum conuertendi, alterum
præuertendi : Sed cum ille tandem hæresim suam
à con-

à constante filio pilam fieri ludumque haberi liquidò perspiceret, exturbatum ædibus procul exulatum ire iubet, abibat ergo generosus exul, cum ecce bene multi pueri petulantius effusi facto grege quasi grues ingruunt, clamoribus, sibilis, saxis vsque vsque impetunt, dum longius ab vrbe ventum fuisset, huc demum Catholici plus quinquageni se agunt celeriter, & dissipata nube puerorum, solantur ac roborant, quoquo possunt modo eum Christi militem, qui sibi solatio hanc procellam verteret, & inde robustior esse inciperet, vnde cœteri fractum iri putassent: deductum igitur ad tertium aut quartum vsque lapidem, Burdegalam inde properantem Deo & Cœlitibus commendarunt: quo vbi primum à reimparatus peruenisset (ecce oculus Dei) à viro & honorato & pio Matricis Ecclesiæ Archidiacono hospitio excipitur, à quo vt filius amantissime alitur, ac fouetur.

Proiectioris ætatis viri septem cum hæreseos labe infecti essent, neque dum, licet Catholicos simularent, Sacerdoti vnquam de iussu Christi & Ecclesiæ, animæ vulnera detexissent, rati nimirum id inane fore, & periculosa plenum alex, nostro tamen Sacramenti huius necessitatem pro suggestu acriter valideque probante, illi etiam haud difficulter verbis & factis approbarunt. Aucta sacra supellex nouo sanctuario, adeo fabrè industrieque laborato, vt in simili genere tersius nihil & elegantius fortasse videat Aquitania. Aquæ lustralis, cui Peruanæ Crucis frustillum immersum fuisset, pellendis febribus vis eluxit.

Maca-

Macarienses oppidani panegyricis aliquot Beatae Virginis aurea uida deuoratis, eius se fidei & obsequio communibus votis obstrinxere: signo esse volunt, præter alia amplissimam iconem quam depingendam curarunt, qua Diuus ipse Macarius loci patronus Deiparae uirgini cum incolis oppidum supplex deuouet.

COLLEGIUM TOLO-
fanum.

Discipulorum hoc anno recensensus mille quadringentorum capitum numerum supergressus est. Sodali morituro post conscientiae labes Sacramento elutas, & viaticum obeundo itineri quò itur ad cælum, multa cum lachryma rite susceptum, augustissima sese Christi domini species uidentem præbuit; ille nouum hospitem languidulis & inter mortuis uocibus compellare: Quid me uis Christe? Si quem hinc ad te accitum expetis, me me adsum qui cupio, me me adsum qui flagito, cape me, atque inter has supremas uoces, an suspiria, innocentem animum iuuenis exhalauit. Alius de eodem numero febris æstuans, lustrali unda, cui noster Sacerdos Thomæ Crucis particulam immerferat, magna cum fide ac fiducia plusculum epota, è uestigio restinxit ardorem. Puella item eodem igne penè absumpta, eodem haustu recreata est. In Principe D. uirginis Sodalitio pia liberalitate facta est sacrae suppellectili aulae orum perelegantium accessio, quæ ipsis etiam ac uictis imaginibus pietatem spirent.

Hæretici quinque ac uiginti aut ad fidem traducti,

ducti, aut, quia descuerāt, reducti; In quibus deserto vnus ad suā familiā redire iussus, salutē se nostris proximē à Deo acceptā referre luculēter cōproba- uit. Nonnulli à præstigiatorum & Ariolorum ten- diculis expediti: de quorum numero fuit qui spe thesauri certo loco defossi, (sic enim in audierat,) Magum consuleret, de cuius consilio cum finistros Genios in opem ciendos cogitaret, seque iam ac- cingeret ad congressum: Ecce intempesta nocte se- cundum quietem horrida species Cacodæmonis, qui minarum plenus, & anhelans sanguinem som- niatorem illum adeo terrefecit, vt & euigilans ple- nus stuporis cohorrueit, & toto demceps tri- duo incredibilem in modum totis artibus trepi- darit. Sed fœlix tremor qui meliori proposito principium feceris! Alium vna scelerum expia- tio velut præsentissimum apotropæum à noctur- nis strigibus ac fœdissimis spectris vindicauit. Ma- gicilibri, & execranda illa cum Dæmone fœde- ra igni tradita, Quidam lethali accepto vulnere, depositæ deploratæque salutis Medicis habeba- tur, sed peracta noxiarum expiatione, & voto Diuæ Deiparæ Sodalitatis principi nuncupato, mox meliusculus esse cœpit, ac demum de- cretoriam illam & peremptoriam pœnam eua- sit. Vir nobilis æque ac nummatus Societatem olim experuerat adolescens, is ægriudine ma- le actus, magnis identidem clamoribus af- firmabat, nimium quantum pœnitere se, qui male cautus id ætatis diuino Spiritui restitit- set; Beati Patris Nostri Ignatij, quas exora- rat, reliquias sæpius osculatus, holoserica fascia inuo-

inuolutas religauit ad brachium , eiusque imaginem prope lectum affixam iucundo animi sensu diu diuque irretortis oculis blande intuitus , postmodò eius se opera pristina restitutum valetudini constantissime asseueravit : nec verbo defuit fides, idem post paulò memor beneficij centenos aureos nummos quasi in fostrum Probationis Domui numerauit.

Religiosa virgo non minus ingenij virtutumque ornamentis, quam generis claritate eximia neglectu vindicandæ atque excitandæ veteris disciplinae , quæ in suo cœnobio propedum exoleuerat , immensum appetens, cum vno de nostris communicauit consilia ; sed quid ageret cum pauculis Sororibus fœmina , alijs præsertim quasi compositò reluctantibus ? Quamobrem perterrita illarum peruicaciam , & simul iusto dolori suo impar , incidit in morbum ; ad quam ubi noster Sacerdos magnopere flagitatus expiandæ animæ accurrisset , illa palam & contenta voce circumstantibus lectulum virginibus , toto animi nisu, vererise, ait, vt Deum, Diuosque haberet iratos , acerrimis pungi ac discrucuari conscientia stimulis , quæ in illo regularum silentio , & stricti obseruantiaque veteris intermissione vitam vixisset. Hæc alia atque alia tanto doloris sensu, tamque flebili voce pronunciauit , vt lachrymas expresserit vel inuitis ; Solatus ægram nosset bono esse animo iussit : tres ipsos menses decubuit , tam sæuis doloribus exercita, vt tamdiu vixisse propius miraculum habeatur: Voluit quippe numen seruulæ exemplis, alloquijs, fletibus
& fir-

& firmare propositi socias, & repugnantes erudire: de quarum numero vna vetula inolitæ licentiæ & laxitatis nimis quam pertinax, nocturnorum terrore somniorum, & minacibus idolis conster-nata, adeo contubernalis exterruit, vt facta sit non leuis morum mutatio. Ex ijs iuuenibus qui ad nos itant inuentus vnus, qui mortifero ictu faucius adduci moribundus numquam potuerit, vt vel tenui indicio proderet auctorem necis.

COLLEGIVM MAV-
riacense.

AVditores aliquot supra quingentos hoc altero anno recensuimus. Vir nobilis liberalibus artibus non leuiter tinctus, ab Hæreseos tenebris ad Euangelij lucem nostrorum opera reuocatus, Catholicæ fidei fortiter propugnandæ innumeris tum erga subditos, tū erga nos ipsos charitatis exemplis egregiam sane nauat operam: & qui antea imaginibus, & religiosis ceremonijs atrocissimum bellum indixisset, is iam id genus sacra supra quam credi possit, toto corpore & animo sanctè veneratur, qua tam fœlici mutatione vix cogitares, quanto primariam nobilitatem, plebem infimam, & vltra cœteros propriam gentem ac familiam gaudio perfuderit. Hic nostros, quorum opera in Sacramentorum administratione frequens vtitur, sæpius ad se vocat, peripetasmate in facelli ornatum, atque optimis voluminibus in librorum supellectilem non semel donatos.

Mulier, etsi non adeo locuples, aureos centum
Z nobis

nobis impertiuit , nec illud Christiana humilitate compulsâ vllius in aurem venire voluit. Nobilis fœminæ pia liberalitate nostrorum vsibus destinata summa, vnde septendecim supra ducenos nûmi aurei in annuos redditus nobis emergunt. Nec silentio premenda videtur superioris Aruerniæ, nobilium præsertim atque ad eò Hæreticorum in Societatem vniuersam beneuolentia : Omnes enim communi consensu , si modo Rex pijs ipsorum votis indulserit , librarum decem milla ad absolutam Collegij nostri instaurationē libentissime spondere.

C O L L E G I V M R V -
thenense.

SCHolarum alumnos annus præsens ducentorum accessu auctiores vidit , adeoque sane perfectum est, vt ultra nongentesimum auditor abierit: de quo toto grege eximius vnus , cui Societate Deus indulfit.

Ab obscæno & lutulento cœno Calvinianæ hæreseos quinque emerfere , atque inter alios insignis miles, qui sub illis vexillis, impietate & armis diu meruerat. Nec vero tacendus viri Nobilis fœlix exitus , is cum totius vitæ maculas absterfisset , & sacre Synaxeos factus esset particeps , postridie eius diei à valetudine male habens decubuit , totoque illo tempore quo cum morbo luctaretur , impietatem ardentior, ad vltimum se agonem magni animi cum fortitudine, tum demissione accinxit, affinesque & alios viros nobiles , qui se eò stiterant
ex affe-

ex affectu , ex suo casu grauius affectos & solabatur ipse egregie, & ad meliorem vitæ rationem in eundam pio conatu adhortabatur; ac denique, cum se angelicos coetus qui cœlo ducerent , agmine facto coram videre protestaretur , spiritum exhalauit suauissime , iam tamen aliquod aureorum millibus in aliquas Religiosorum familias , & pios vsus pauperum testamento legatis.

COLLEGIVM AVSCITANVM.

Vnus dierum & laborum plenus domestici muneris administer , fœliciter fato functus , vir quidem & candidus & egregie pius. E sodalibus Parthenijs duo Societati nomen dedere. Vnus ad Capucinos transijt. Nostri concionatoris hortatu , honestorum virorum quos pœnitentes indignant , instituta Sodalitas , quæ nocte proxima à Cœna Domini , stupente vniuersa ciuitate, per solennem supplicationem longis ire ordibus autè visa est, quàm nata omnino crederetur: ea verò deinceps numerosior facta facellum in vrbe, tertio post mense, excitauit , in quo solita pietatis officia magno animi fructu & alacritate ob eunt Sodales , qui & Societatem parentem agnoscere, ac prædicare non cessant. Totius Præfecturæ plebs concenturiata & coacta in globum in nouum magistratum & exconsules acrius exarserat, quos & ageret repetundarum , quæstas superioribus bellis à potentioribus expilatam : Illi contra ire inficias, mirari, rationem pecuniæ bellicæ

bellicæ cum ipso bello sepultam dicere : Interea alios de populo in vincula rapere , alios alijs modis acerbe mulctare. Quid plura? cum alij quot annos in ea ciuili concertatione posuissent , eo denique ventum erat, vt vrbe in duas partes diuisa, timeretur ne nocte quadam intempesta armatum vulgus grauius aliquid in primores vrbis moliretur ; & causa interim apud Iudices summa animi contentione disceptabatur , cum incendium illud, quod reprimere multi frustra tentassent, nouissime ab eodem Sacerdote nostro felici exitu consopitum est. Vir aliquis non minus à vitijs quam à diuitijs copiosus, dum in carcere sententiam sustinet, in tertianam incidit , eum ægrotantem inuisit vnus è nostris , à quo monitus quamprimum abijceret sarcinam peccatorum , non me adeo premit morbus, ait, noui vires corporis mei noui animi : at enim amabo , subdit noster, attende quid mihi Deus suggerat , fore nimirum, nisi me audis, vt absque Sacramento pecudis more decedens, rigidum Dei iudicium subeas imparatus , quid moror? altera nocte repente moritur, cum que de confessione moneretur , abnuens capite, & conuersus ad parietem magno terrore circumstantium euomuit animam in æterna supplicia puncto temporis ruituram. Contraxerat morbum periculosum & grauem concionator noster, peractis igitur ineunte Pascha concionibus, ad aquas calidas, quæ sunt in saltibus Pyrenæis, de prescripto Medicorum balneatum iuerat : ad eum locum cū valetudinis causa, magnus nobilium aliorumque virorum vnde vnde concursus factus esset, ad

ad eos noster concionem habuit nascente occasione, quæ sic habet.

Pomeridianis horis, ut tempus fallerent, hastiludio se nobiles exercebant, orta, ut fit, inter duos grauiore rixa, cessatum quidem à ludo, sed non cessatum ab odio, unde mox omnes stomachum erumpentes, pugnae prænunciam alter alteri schedam destinant, qua commodo loco ad tertium milliare designato, se vterque sistere quam citissime iubebantur: dictum factum, nocte concubia subducunt se ambo clanculo & quasi furtim, ac bene ante lucem anhelato cursu præsignatum in locum male sani perueniunt. Et vero, ut erant efferati in rabiem, & cruoris auidi, ceptam è vestigio peregissent tragœdiam, ni communes amici & consanguinei in rem peruigiles, celeri cursu consequuti malum hoc imminens fausto conatu disturbassent: hinc ergo quæ vi, quæ prece, tandem abrepti, de consilio nostri in templum ad sacrum ab amicis ducuntur. Erat forte Dominicus dies, eò igitur loci de duellorum immanitate & eorum supplicij, iure diuino, humanoque irrogandis tam acriter & appositè Sacerdos differuit, ut qui prius animos gessissent hostiles, posita omni ferocitate statim mitescerent, & ad concordiam serio redirent.

Digressus inde cum ad aliud oppidum Bigorensis prouinciæ deuenisset, rogatur ab aliquot Hæreticis Biernensibus per viros Catholicos, ut eos concione dignaretur, optare se scilicet Iesuitam audire, quod hominum genus crebris inter concionandum maledictis Ministri sui tam ardentem

Z 3 exagi-

exagitent: Recipiebant insuper se Ministrum qui
 aderat in concionem adducturos: spondet noster,
 & ecce continuò vagus rumor spargitur, Iesuitam
 cum Ministello congressurum. Conuolant Catho-
 lici plus mille, trecenti Hæretici cum Ministro,
 præsto est noster, & magna animi contentione
 præcipuas de controuersa religione quæstiones
 sic delucidè explanat, nullus ut non videret Hæ-
 reticorum falsissima dogmata, Catholicorum ve-
 rissima, concione dimissa, rubore plenus Minister
 sese agit in pedes fugitiuus, & quamquam à suis
 vrgeretur in stadium, euinci tamen nunquam
 potuit strix umbratica, ut solem auderet: ex eo
 mirum in modum corroborati Catholici, Hæreti-
 ci contra infirmati, ut vel inuiti palam dicitarent,
 si duo tales Iesuitæ in suam prouinciam mitteren-
 tur, extemplò Biernenses omnes ad Romanam
 Ecclesiam accessuros: quod cum iam animo sex
 ministella præsentisceret, ab indigenis illis, quippe
 qui penè omnes hæresis labe infecti sint, facile im-
 petrauit, ut in publico totius Prouinciæ confes-
 sionis nostri regionis illius aditu nominatim prohiberen-
 tur. Hæc ibi. Pacatum est alibi oppidum odijs ante
 & discordijs infame, ut in quo Curio cum Con-
 sultibus, cum Curione reliqui Sacerdotes, Plebs
 cum magistratibus, priuati cum priuatis, & ut ver-
 bo dicam, omnes cum omnibus grauiter disside-
 rent: ibi noster ipso Beati Ioannis Baptistæ eorum
 Patroni natali die, habita prius concione, omnium
 animos primò demulsit, quos deinde singulos do-
 mesticatim inuisit, ac postremò in hospitium
 suum

suum conuocatos , triduo toto ita mitigauit, vt sponte veteres inimicitias litesque componerent.

COLLEGIVM AGIN-
nense.

NOæ quadam intempesta sacrarium excre-
matis ibi linteolis ignem ita cõceperat, vt ab
incendio non procul abesset, sed dum dor-
miunt nostri , vigilat Deus. Pulsantur fores solito
vehementius, & concitatus ære campono iterum
atque iterum crepitus exauditur, mira res , dum
se ad ianuam vnus è nostris agit properum , (an
diuino nutu minime dubium) totum igne ady-
tum collucere aduertit, accurrit tamen ad ianuam
quæ propius aberat , inclamat quis roget, muta
omnia: ibi tum noster non sine Numine rem to-
tam peragi clare intuens, volat ad sacrarium, iam-
que latè vagum ac serpens incendium opportunus
extinguit. Sacra templi supellex ligneo taber-
naculo , diuite tabula suis coloribus graphice
depicta , cœteroque ornatu in altaria facta au-
ctior.

Postulatum à Prorege Franciæ Marefcallo ,
vt quibus diebus Patientem Christum ac Re-
surgentem Christianus orbis ritè veneratur ,
ad se vnus è nostris concionabundus acce-
deret , quod & egregie præstitum concursu
non exiguo honoratoris ciuitatis. Viri duo
è prima nobilitate Principes, ad singulare cer-

Z 4 tamen

tamen diem sibi & locum clam alijs assignauerant, sed rem præsentens è nostris vnus, per summum magistratum, quo minus id sceleris patraretur, impedimento fuit, qui & post paulò ad pacem & concordiam discordes reduxit. E Sodalitio Beatæ Virginis tres Societati, vnus familie Capucinorum nomen dedit. Duodeviginti Hæretica labe misere sordidi, Christo & Ecclesiæ reconciliati: In his vir primarius cum vnum è nostris concionantem audiuisset, mox spirante Deo adit hominem, fidei formulam propinat manu sua descriptam, addat, detrahat, immutet, inuertat, vt lubitum fuerit, instanter obsecrat, Hæresim palàm detestatur, animam purgat, sumit Eucharistiam, Catholicum denique magno suo, & omnium gaudio profitetur. Imminutum, & ex parte sublatum Hæreticorum in nostros homines odium, morumque facilitate, lenitate, modestia hoc tandem euicimus, vt qui ne iniquis quidem antea, iam æquis oculis videamur: sic sane vt dirimendis etiam quas habent cum Catholicis controuersijs, nos in arbitros aliquando elegerint. Ab aliquot Hæreticorum liberis scholæ nostræ liberè frequentatæ: Is huius commercij fructus extitit, vt vnus & alter Hæresim abiurarint, eorum vnus nobilis adolescens cum aliquo die in templo nostro precibus intenderet, tanta supernè, aiebat, suauitate recreatus est, nullum vt sibi euellendis scrupulis, quibus ante non parum impugnaretur, adminiculum maius, aut animo in fide stabiliendo firmitus adiumentum accidere potuisse fateatur.

Diuor-

Diuorsum ab aliquot excursum est foras, quoties licuit, vnde præter cœtera, templa quædam ab hæreticis disturbata, nunc postliminò restituta, procurata insuper sacra supellectile. Ex Religiosorū numero inducti quatuor, vt per aliquot dies animum pijs commentationibus applicarent.

COLLEGIVM PETRO- chorense.

Numeravit hic annus discipulos plus minus sexcenos, è quibus non pauci sese diuersis Religiosorum familijs, vnus etiam nostræ aggregarunt. Parentibus hæreticis oriundi duo, huc studiorum causa missi, vbi dies aliquot scholis se nostris addidissent, peruersis dogmatis amandatis ad Ecclesiæ partes inclinarunt. Terni alij pijs nostrorum alloquijs hæresim exuerunt. Duo pariter cum sacris ritibus cæremonijsque, dubium quo animo, interfuissent, tam bene de nostra religione, quàm de sua malè sentire cœperunt, quibus inijtibus suis exitus præclare respondit; nam postmodum ad veram Ecclesiam Orthodoxæ fidei mirè auidus se vterque transtulit: & alter quidem eorum totos iam senos & videnos annos obfirmato animo, quam nunc sequitur fidem acriter impugnat: alter sublimius & diuinius aliquid meditatus, Dominicanæ familiæ mox adhaesit.

Vir quidam nobilis nihil antiquius habuit, quàm vt coniugem à prima ætate inter Hæreticos malis ritibus educatam ab errore quanto-

cyus vindicaret : accersitus igitur de nostris vnus
ita commodum ad mentem mariti rem peregit, vt
cum hæresi dissidij segetem & materiam, quod
inter coniuges, focerumque ac socrum ex illa
religionis diuersitate quot pene diebus pullula-
bat, iam tandem radicitus amputarit. Ineunte
Quadragesima, iterumque adulto Septembri per
promulgatum Iubilæum, plurimæ totius vitæ
confessiones exceptæ, & quæ perperam factæ
essent, non sine fructu integratæ, multis vnde-
libet è subvrbanis & agris conscientiæ causa no-
strum in templum conuolantibus.

Hoc ipso anno per ineuntem Autumnum
dysenterica lues seueriter adeo grassari cœpit, vt
in proximum quemque transfunderetur, &
quem semel inuasisset, is durum interitum ra-
rus euaderet, adeo sane, vt & in vrbe, & in pa-
gis qui ægrotantibus adesse vellet, reperires ne-
minem, & ne ipsi quidem familiares & con-
sanguinei, suorum conspectum, nedum con-
tactum sustinerent, vnde etiam fieret, vt non
pauci hominum auxilio & solatio penitus desti-
tuti, inedia magis, quàm ipsa vi morbi extingue-
rentur, nec desitum tamen à nobis, quin refo-
cillati animis & corporibus bene multi, aut im-
minentis periculo erepti sint, aut ab anima pro-
be parati ac muniti, patrium in cœlum certius
auolarint : & quæ summa Dei bonitas, è nostris
hominibus inuentus est nemo, qui non bellissi-
mè habuerit, si quando aliàs, mirante rem to-
tam & diuinam clementiam prædicante ciui-
tate.

COLLEGIVM LEMO-
uicense.

VNVS Caluinum , cuius venenum cum lacte suxerat , palam detestatus , totis decem diebus in pias commentationes apud nos incubuit , quas is demum progressus insequutus est , vt cum in patriam rediisset , quotquot inciderent Hæretici ad Catholicam fidem , Catholicos vero longe plurimos , ad spiritales exercitationes & hortaretur & traheret. Idem ibi dirutum , & vetustate collapsum facellum in suos & familiæ vsus proprijs expensis iustaurandum curauit : quin etiam vxorem ad horarias Beatæ Virginis preces quotidiebus secum recitandas piè pellexit. Præter hunc sacris ijsdem meditationibus exculti plurimi , in quibus vir nobilis , Religiosi duo , Augustinianæ alter familiæ , dignitate proximus à Priore ; Dominicanus alter Philosophiæ Professor: Parochi duo , quorum vnus pro suo munere concionatorem agit ; Carthusiam alter meditatus , necdum ex integro defunctus exercitijs , eò se contulerat , qui & post paulò ab eiusdem Ordinis Patribus redire iussus , antequam sacre militiæ adscriberetur , quam inchoauerat , piam operam rite peregit.

Eisdem Religiosis auxilijs præmuniti
Theologiæ auditores duo , & Patronus vnus,
qui

qui foro & pulpito valere iusso, ad Sacros se ordines breui sistendus studiose parat. Monialis quædam nobili orta genere, permota exemplo aliarum, quæ id genus exercitijs superioribus annis operam dedissent, non iniussu Antistitæ duorum dierum itinere ad nos contendit, ut & à sordibus animum elueret, & ab ea qua premebatur difficultatum mole se tutam & liberam præstare posset, quod ei vtrumque præclare cecidit sententia.

Pius quidam & Religiosus concionator, qui spiritualibus exercitijs, prælucentibus nostris, iam ante animum plenè imbuisset, eodem hoc anno sexaginta alijs ex eodem Ordine communicare non ante destitit, quam plerique omnes vtrò agnouerint ac prædicarint, se tum primum sensitisse, quid à singulis religiosa professio tandem exigeret. Hæresim abiecere nostrorum ductu duodeni, in quibus Pictones duo, quos, cum pater Calviniano infectos contagio ad scholas nostras adduceret, præsentit tales futuros, neque id se tamen ægro admodum animo laturum significavit, modo ne coactè fidem Catholicam complexos audiret: & complexi illi quidem libentissime: Parens tamen ubi eos solitò modestiores & studiosiores aduertit, quod res habebat suspicatus, à nostris scholis auocatos Lutetiam Parisiorum amandauit.

Auditores tricenos supra millenos in quinque scholis recensuimus. Trecenis quinquagenis nummis aureis comparata domus ædificando templo. Quæ anno sexcentesimo quarto inchoata fuerat

fuerat missio Tragnacensis, superiore intermissa, hoc denuo renouata est ab vno è Patribus, qui sacro Quadragesimæ tempore conciones habuit, & fratre vno Cathechista. Curatum vt nouem aut decem affabrè factæ cruces diuersis extra urbem compitis, vnde aliæ quadragesimum ante annum grassante hæresi deiectæ fuerant, nunc demum magno apparatu, concursuque multorum erigerentur; & fuere qui eis per maximam itineris partem gestandis vltro humeros supponerent, magnoque verterent beneficio, illas vel extremis digitis attigisse.

Pij libelli pueris ac puellis, qui Christianæ doctrinæ rudimenta ex memoria recitassent, abunde satis pro suo cuique merito distributi: Alij nec sane pauci, profani & impij flamma vindice conflagrarunt. Templum vnum vrbi vicinum, quod ab Hæreticis solo æquatum fuerat, nostrorum suasu in pristinum statum splendoremque restitutum.

COLLEGIVM CADVR- cense.

Quamquam sub finem anni præteriti cū Reuerendissimo Episcopo primoribusque ciuitatis de fundatione collegij exarata syngrapha conuentum esset, atque Grammaticæ tres scholæ apertæ, quibus & deinceps quartam subiunximus, quia tamen quidquid erat rei Reuerendus admodum Pater noster Generalis statum ratumque nondum fecerat, ideo non Collegij, sed Residen-

Residentia tantum hæc sibi domus appellationem retinebat: Proximis ergo Lucalibus nouo Collegio nouus Rector, noua classis accessit, utque noua forent omnia, nouo splendore admissi Scholastici. Nostrique omnes, quò felicioribus auspicijs diuina subnixi gratia rem aggredierentur, celestium rerum contemplatione, & spiritualibus exercitijs nouum in Deum & homines feruorem animi quaerere, nec suus defuit præclarus operi fructus; Maximus Iuuenum hinc atque inde ad Scholas nostras, maximus ciuium ad templum nostrum concursus factus, tum verò præsertim cum Reuerendissimus Episcopus ad Indulgentiam Iubilæi statas preces apud nos indixisset.

Concionibus, quas duo de nostris, alter quidem Quadragesima, Aduentu alter in primario templo habuere, cum alia multa, tum illud denique extortum est, ut quibus diebus hominum licentia effusus erumpit, Laruarum abusus, & strepitus ille insolens nimium solens prohiberetur: qui tamen nostrorum pius labor nouitate sua multorum animos alte adeo penetrarat, ut etiam è probis & honestis ciuibus rarus esset, cui sub initium satis è sententia probaretur: nihil se- cius è demum res abiit, ut qui vel asperius maledictis & scommatis concionatorem lacefferent, cum inclinante Quadragesima præ pœnitundine lachrymabundi veniam rogarent.

Pomeridianas conciones quot Dominicis & festis diebus in templo nostro continuandas iam tandem

tandem iniens Nouember aperuit. Quanta vis
infit confessioni, conclamata à Medicis honesta
matrona fidem faciat, ea propemodum agens
animam Sacerdotem nostrum acciri iubet, ad-
uolat ille in retam trepida, mirum dictu, simul à
labe expiauit animam, simul à valetudine me-
lior esse cœpit: cumque iterum insequente die
quidquid de cœtero meminisset minutius secre-
tam in aurem insinuasset, ac sese ipsa confesio-
nis & Synaxeos in menses singulos voto obstrin-
xisset, eiusque vir ad Montem Ferratum pere-
grinationem spondidisset, sanitatem ex integro
consequuta est: ac ne cui dubium, gratumne
Deo, Virginique votum, supposita affecto capiti
sacra Virginis ex cera icuncula, somnus pridem
exul quasi postliminiò reuocatus commodum
adfuit: & iam voti damnatus vterque ædem
nostram piè frequentat.

Primarias matronas confitendi methodum
parum edoctas à nostrorum aditu pudor malus
diu prohibuerat, sed tandem detectæ & elusæ
technæ scelerati artificis, magno utique illarum
gaudio, maiore fructu. Est & Reis iam vltimo
mactandis supplicio sua præstita opera, nec sane
irrita, tum eorum animis à peccato curandis, tum
à iudice supremis iustis procurandis: qua parte
aliquid pene mirum accidit: Cum enim reo
adulteratæ monetæ, priusquam ad suspendium
raperetur, ius sepulturæ, quod quacumque
prece flagitabat, Sacerdos noster à Iudicibus
impetrasset, illique Iudices postmodò quod iam
con-

concesserant, cum sua sententia, qua rogo cremandus addicebatur, pugnare perspicerent, vellentque interim quicquid edixissent ratum fore, casu, an diuinitus factum est, ut eo temporis puncto quo de furca pendulus deiciendus è scalis videbatur, crux, scalæ, reus, carnifex agminatim ad terram præcipientes ierint, neque tamen ullatenus impetrari potuerit, ut dupondius aliquis & discinctus nacta de plebecula patibulum instauraret, vnde coacti sint ultra pomæria raptatum hominem infelicem ad arborem strangulare. Interea loci Sacerdos noster, ne tantulæ lucis usuram inanem à fructu elabi reo fineret, monet feriò, Beati Patris Francisci Xauerij, quem habere cognominem, fidem imploret: quod ipse pro illo exiguo vitæ reliquo, si quisquam alius, cumulate præstitit: nec suus effectus preces elusit cum enim sub primam noctem cremandum esset cadauer, ecce repente de cælo, quamquam ante sereno, imber flammam anteuertere tanta vi, ut quod obnixius viuis exorarat, rite humanus tandem obtulerit.

Imo carcere iacebat alius ad triremes damnatus, iamque inedia an dolore, furens in Deum & cœlites ore sacrilego ringebatur, ac nisi obuiam itum esset à custode vigili, sibi ipse gladiolo quem habebat, vitam eripuisset, cumque nullius, ne iudicis quidem rationibus & alloquio ad sanio rem mentem traduci posset, accitur Societatis Sacerdos, quem ut primum proprio se nomine compellantem audit homo Phanaticus,

exte-

ex ferociente leone mitior agno redditus statim aduolat in amplexum Patris, à quo sibi nullo negotio persuaderi patitur, perpetui triennij, quo sine Christianis sacris inter Hæreticos versatus esset, noxias omnes confessione abstergeret, quam verò citò animam eluit, tam citò corporis necessitati per honestas matronas abunde satis prouisum est. Itum sæpiculè per pagos & oppida, conciones habitæ, aliaque id genus pietatis officia proximis impertita, fructu vtique non pœnitendo: Pauca proferam in exemplum, è quibus cætera conijcias. Sacerdos vnus euocatus à nobilissimâ fœminâ olim hæretica, nunc hæreticorum salutem strenuè quaqua viâ promouente, paucis diebus oppidanos magnam partem hæreticos, concionibus suis & colloquijs adeo perstrinxit, vt fluctuare ac circumferri perplexis mentibus plerique omnes cœperint, quinque etiam oborta de cœlo luce ad ecclesiæ portum se receperint. In quibus vnus fluctuatione defunctus, tantam animi pacem ac malaciam, tantumque liquida castæq; lætitiæ præ se tulit, vt præ illo gaudio nec sibi à lachrymis téperaret, nec suspirijs gratias, quas Domino Deo multas & magnas agebat, permiscendi finem faceret. Fuit & alius alio in oppido, qui abiurato Caluino, Ecclesiæ sanctæ aggregatus est. Hæc ad spiritum, quæ restant paucula respiciunt commoda. Argenteæ pyxidi in Eucharistiam liberalitate quorundam suffectum pretium, à codicibus aliquot amici quidam instructiorem fecere bibliothecam, sacram, profanam supellectilem pari munificentia ampliolem hic annus expertus est.

Aa

RESI-

RESIDENTIA PICTAVIENSIS.

TRes tribus in templis per Aduētum & Quadra-
 gesimam concionati Sacerdotes, atque vnus
 quidem, è celeberrimo ferè vrbis auditorio tantam
 omnium ordinum ad se multitudinem & illexit &
 traxit, vt, ne abesse cogeretur, comūni decreto cō-
 fessus suos frequens senatus in horam distulerit:
 fructus indidem is emerfit, qui sperari potuerat,
 seu spectes malorum morum coërcitam licentiam,
 seu vagæ dubiæque fidei Catholicos firmitus stabi-
 litos, seu deindè deuios & erroneos è diuerticulo in-
 semitam reuocatos. Mitto vel á prima etate nec fe-
 ne paucorum expiatos animos, taceo sacra myste-
 ria solito castius ac frequentius vsurpata; prætereo
 alia pietatis munera, quæ quiuis facillè cuncta conie-
 ctet. De multis tamen pauca aliqua. Vir nobilis cō-
 pactus in castes carcere tenebatur, blandè tamen
 aberrans, qua valebat gratia & potentia, in liberta-
 tem se postmodum assertum iri certa sibi fiducia
 persuaserat: Sed cum fecius ei quam crediderat cō-
 tigisset, iamque damnatus capitis rapiendus esset ad
 catastam: destinatur è nostris Sacerdos vnus qui ho-
 minem expiet, soletur, erigat: præsto est Pater ac-
 cinctus operi, se in alloquium statim insinuat, nihil
 sibi tale timentem pedetentim adoritur: serioque
 monet suæ saluti consultum velit, in stare sibi supre-
 mam horam, è qua æternitas tota pendeat, quia bre-
 ui & semel mori oportet, piè sanctèque moriendū.
 Hic homo subitò expergefactus, nouum vultum
 nouam mentem induit, nec quicquam questus du-
 riusculè ad eleuandam conscientia & mortè illam
 qua

quæ ducat ad vitam fortiter obeundam, magno utique sensu totus incubuit. Excursû in proximas vrbes & oppida, quorum incolæ maximam partem Hæretici .Loduni (ciuitas est Pictonum Caluiniana lue non parum infecta) è nostris vnus tempore Iubilæi conciones habuit, vndè præter cœtera Hæretici libri non pauci exusti. Quæ ferrent vterum fœminæ, nec edendo partui faciles essens, admota Cruce Christi Domini, mox feliciter peperere: & verò ad vnam aduocatus chirurgus lanienam miseræ applicito ferro intentabat, sed cruci illi meliori Cruce itum obuiam. Altera, quæ maxima semper difficultate enixa fuerat, ad hanc sacram anchoram cum confugisset, nullo statim dolore fœtum effudit. Rex Christianissimus, vt sæpè aliàs, ita etiamnum in hac noui Collegij instauracione, qua sit in nostrum Ordinem beneuolentia, egregiè sanè patefecit: cum enim quidam ex ijs hominibus qui nos pessimè oderint, de dimittendis & exturbandis ex vrbe nostris mala consilia Regi suggererent, nequè parcerent per summam caluminiam, quamcumque possent ignominia notam nomini Societatis inturere, Rex prudens ac pius impudenti mendacio os occlusit, nostræ se causæ utpotè piæ sanctæque Patronum perpetuum haberi voluit, gratissimum sibi fore dixit, si hæc ciuitas Collegium sibi habeat de nostris hominibus: utque alios exêplo suo ad præclarum facinus incitaret, quingentos aureos quasi arrham comparandæ supellectili protinus erogauit. Quingêtos alteros eleemosynæ nomine ciues aliqui suffecere. Argætea pyxis Eucharistico ferculo

asseruando, sacra alia supellex ex eadem vena, in
 vsum altaris pretiosa vestis abundè concessa. Deni-
 que, vt in pauca contraham, benignam admodum
 ciuitatem experti sumus.

DOMVS PROBATIONIS TOLO-
 sana.

Hic rectè omnia, quàm mente, quàm corpore: nihil
 tamen aut singulate, aut nouum quod
 iure suo veniat in Annales, annus
 peperit.

ANNVÆ